

**Wojewódzki program wyrównywania szans
i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy
w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób
niepełnosprawnych na lata 2008-2011**

Olsztyn 2007 rok

Spis treści

Wstęp

1. Analiza sytuacji osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim.	5
2. Cel strategiczny, priorytety działania i wskaźniki osiągnięcia celu „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011”.	12
3. Uwarunkowania realizacji „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011”.	19
4. Wdrażanie Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011”.	19
4.1 Harmonogram realizacji programu.	
4.2 Monitorowanie programu.	
4.3 Źródła informacji.	
4.4 Finansowanie programu.	

Załącznik: Harmonogram realizacji programu.

Wstęp

Niepełnosprawność jest jednym z poważniejszych zjawisk i problemów współczesnej cywilizacji. Znaczenie tego problemu wynika z rozmiarów i powszechności jego występowania w populacji, a także z konsekwencji jakie wywołuje w sensie indywidualnym i społecznym.

Ponad 650 milionów osób na świecie jest niepełnosprawnych w następstwie psychicznych, fizycznych oraz sensorycznych niesprawności. Stanowi to około 15% całej populacji. Jest rzeczą bezsporną, że osobom tym należą się równe szanse oraz takie same prawa, jakie posiadają pozostali członkowie społeczeństwa.

Konferencja Światowa o Prawach Człowieka w Wiedeńskiej Deklaracji i Programie Działania (czerwiec 1993r.) potwierdziła, że prawa człowieka mają charakter uniwersalny i przysługują bez żadnych zastrzeżeń również osobom niepełnosprawnym. Wszelka dyskryminacja osób niepełnosprawnych jest zatem naruszeniem praw człowieka.

Powszechność występowania niepełnosprawności stawia przed poszczególnymi państwami obowiązek podejmowania działań zapobiegających powstawaniu oraz łagodzenia jej skutków. Działania na rzecz osób niepełnosprawnych są zadaniem ogólnospołecznym, bowiem skutki niepełnosprawności dotyczą wszystkich dziedzin życia.

Organizacja Narodów Zjednoczonych zajmuje się problematyką niepełnosprawności już od 50 lat. Na mocy rezolucji 58/168 z 19 grudnia 2001 roku ustanowiono Komitet w sprawie wszechstronnej konwencji dotyczącej ochrony i promocji praw oraz godności osób niepełnosprawnych. Komitet opracował projekt Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych, która została przyjęta rezolucją 61/106 przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 13 grudnia 2006 roku.

Konwencja ma na celu zapewnienie osobom niepełnosprawnym posiadania takich samych praw i obowiązków, z jakich korzystają inni członkowie społeczeństwa. Ma zagwarantować im także, uczestniczenie w życiu społecznym na zasadach pełnoprawnych członków, którzy mogą przyczyniać się do jego rozwoju, jeśli tylko dana im będzie szansa. W dokumencie tym podkreśla się, że osoba niepełnosprawna powinna korzystać z pełnego równouprawnienia, zakazu dyskryminacji oraz z równości wobec prawa- ma także prawo do: wolności i bezpieczeństwa, swobody poruszania się i niezależnego życia, zdrowia, pracy i edukacji oraz prawo do udziału w życiu politycznym i kulturalnym.

Konwencja wyznacza minimalne standardy w respektowaniu godności ludzkiej oraz długoterminowe cele prowadzące do pełnej integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem. Dokument wejdzie w życie po ratyfikowaniu jej przez co najmniej 20 ze 192 krajów członkowskich ONZ, co nastąpi do końca 2007r. Sekretarz Generalny ONZ Kofi Annan określił ją jako "historyczne osiągnięcie dla 650 milionów niepełnosprawnych osób na całym świecie", bowiem przyniesie tej grupie społecznej wymierne korzyści i poprawę bytu.

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej podpisał w/w Konwencję 30 marca 2007r. w Nowym Jorku. Związanie się Polski Konwencją nastąpi w drodze ratyfikacji przez Prezydenta za zgodą Sejmu wyrażoną w ustawie.

Już w roku 1997 w uchwale z dnia 1 sierpnia Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uznał, że osoby niepełnosprawne, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji. Prawa te wynikają również z Konstytucji RP oraz innych aktów prawa międzynarodowego i wewnętrznego.

Ustawy kompetencyjne nakładają na organy administracji rządowej i samorządowej określone obowiązki w celu realizacji tych praw.

W Polsce zasadniczym aktem prawnym określającym zadania na rzecz osób niepełnosprawnych jest ustawa z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.). Akt ten nakłada na samorząd województwa obowiązek opracowania wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych.

Już w grudniu 1999r. uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego został przyjęty do realizacji, jako jeden z pierwszych w Polsce, „*Wojewódzki program na rzecz poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych na lata 1999-2003*”. W kolejnych latach działania Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego na rzecz osób niepełnosprawnych podejmowane były w oparciu o opracowany i przyjęty przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego „*Wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych na lata 2004-2007*”, który był systematycznie wdrażany i monitorowany, a w 2007r. planuje się jego zakończenie.

Niniejszy program jest kontynuacją zadań Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego na rzecz osób niepełnosprawnych. Prace nad „*Wojewódzkim programem wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011*” poprzedziła analiza aktualnej sytuacji społecznej tej grupy mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego oraz diagnoza potrzeb w zakresie wyrównywania szans, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych.

Do opracowania Programu Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego powołał Zespół specjalistów-praktyków z zakresu rehabilitacji leczniczej, zawodowej i społecznej, reprezentujących różne środowiska, instytucje oraz organizacje pozarządowe, w tym przedstawiciele:

- 1) samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- 2) samorządów powiatów i gmin,
- 3) Wojewody Warmińsko-Mazurskiego,
- 4) Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty,
- 5) jednostek organizacyjnych pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego,
- 6) organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych,
- 7) Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie,
- 8) Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Oddział Warmińsko-Mazurski,
- 9) Warmińsko-Mazurskiego Centrum Zdrowia Publicznego w Olsztynie,
- 10) Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia,
- 11) Warmińsko-Mazurskiego Sejmiku Osób Niepełnosprawnych

oraz innych ważnych partnerów społecznych zajmujących się problematyką niepełnosprawności i promocji zdrowia.

W oparciu o nabyte doświadczenia przy realizacji poprzedniego programu, w niniejszym dokumencie przyjęto nieco odmienną koncepcję i konstrukcję zapisów, biorąc pod uwagę możliwość opracowania projektów działań zawartych w „Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki 2007-2013” umożliwiających wykorzystanie środków Unii Europejskiej, a szczególnie środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Przy opracowaniu obecnego Programu wykorzystano również wskaźniki osiągnięcia celów programu wdrażanego w latach 2004-2007, co pozwoliło na określenie stopnia jego realizacji oraz wytyczenie kierunku dalszych działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych zawarte w niniejszym Programie mają charakter interdyscyplinarny, dotyczą wszystkich dziedzin życia, dlatego zakłada się, że będą one realizowane przy ścisłej współpracy z instytucjami administracji rządowej, samorządami

powiatów i gmin, organizacjami pozarządowymi, fundacjami oraz innymi partnerami społecznymi.

Tylko zintegrowane działania na rzecz osób niepełnosprawnych pozwolą na osiągnięcie celów założonych w niniejszym programie.

Jest to program otwarty, o dużym stopniu ogólności, co umożliwiać będzie podejmowanie różnorodnych, pożytecznych inicjatyw na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych.

W ostatnich latach obserwuje się pozytywne zmiany zachodzące w świadomości społecznej, dotyczące miejsca i roli osób niepełnosprawnych we współczesnym społeczeństwie. Zmiany te są konsekwencją rozumienia równości praw osób bez względu na ich kondycję psychofizyczną. Tworzy się specjalne programy integracji społecznej i gospodarczej, które mają uwzględniać interesy wszystkich, w tym również osób niepełnosprawnych.

Należy mieć nadzieję, że uzyskane doświadczenia w dotychczasowej realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych, a także coraz większa świadomość społeczna o indywidualnej odpowiedzialności za stworzenie odpowiednich warunków życia wszystkim obywatelom bez względu na wiek, płeć i rodzaj niepełnosprawności, wpłynę na zwiększenie skuteczności wspólnych działań wynikających z tego Programu.

1. Analiza sytuacji osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim

Niepełnosprawność jest jednym z najbardziej niepokojących problemów społecznych ostatnich lat, nie tylko w województwie i kraju, ale i na całym świecie.

Szacuje się, że około 15 % populacji dotknięte jest niepełnosprawnością, przy czym zjawisko to stale wzrasta.

Ostatnie dane Narodowego Spisu Powszechnego wskazują, że w 2002r. liczba osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim wynosiła 211,6 tyś. co stanowiło 14,8% ogółu ludności .

Według klasyfikacji GUS zbiorowość osób niepełnosprawnych dzieli się na 2 podstawowe grupy:

- osoby niepełnosprawne **prawnie** tj. takie, które posiadają odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony;
- osoby niepełnosprawne **tylko biologicznie** tj. takie, które nie posiadają, ale mają (odczuwają) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności.

Z w/w źródła statystycznego wynika, że województwo warmińsko-mazurskie zamieszkuje **180,2 tyś.** osób niepełnosprawnych **prawnie** co stanowi 12,6 % ogółu mieszkańców, a liczba osób niepełnosprawnych **biologicznie** wynosiła 31,4 tyś. tj. 2,2% ogółu ludności województwa.

W spisie ludności z 2002r. dla osób w wieku 16 lat i więcej, ustalono 3 stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany oraz lekki.

Z ogólnej liczby osób niepełnosprawnych **prawnie** tj. 85,2 % wszystkich osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej:

- aż 23,1 % stanowiły osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- 24,5% posiadały umiarkowany stopień niepełnosprawności
- 29,1 % charakteryzowało się lekkim stopniem niepełnosprawności.

Natężenie zjawiska niepełnosprawności występującego w województwie jest jednym z większych w Polsce, co oznacza, że na 1000 mieszkańców 148 jest niepełnosprawnych.

Głównymi przyczynami powstawania niepełnosprawności są:

- choroby układu sercowo –naczyniowego,
- choroby nowotworowe,
- urazy i wypadki, w tym wypadki przy pracy, komunikacyjne i w gospodarstwach domowych,
- choroby psychiczne i negatywne skutki dotyczące higieny i jakości zdrowia psychicznego,
- niedostateczna opieka przed- i popołożowa nad matką i dzieckiem,
- choroby genetyczne, uszkodzenia centralnego układu nerwowego,
- zatrucia i utrata zdrowia wskutek różnych szkodliwych substancji występujących w środowisku pracy i zamieszkania,
- wadliwy styl życia,
- choroby zakaźne i infekcyjne,
- zanieczyszczenie środowiska naturalnego.

Jest powszechnie wiadomym, że konsekwencje niepełnej sprawności nie ograniczają się jedynie do problemów osób niepełnosprawnych i ich rodzin, ale wywołują również wymierne skutki społecznie uboczne w skali kraju. Fakt ten powoduje konieczność powoływania szeregu instytucji oraz inicjowania i realizacji wielu działań, które minimalizowałyby negatywne skutki tego zjawiska. Działania te winny być skierowane m.in. na zapobieganie, wczesne rozpoznawanie i diagnozowanie niepełnosprawności

Każdy człowiek odczuwa potrzebę przynależności do grupy zajmującej się pozytywnym społecznie, konstruktywnym działaniem. Zadaniem każdego państwa demokratycznego jest dbałość o ogólny rozwój, optymalne usprawnianie psychofizyczne i społeczne oraz stworzenie warunków niezbędnych do ogólnego funkcjonowania jego wszystkich obywateli. Dlatego, bardzo ważnym staje się przystosowanie i włączenie osób niepełnosprawnych, w możliwie maksymalnym stopniu, do normalnego życia i stworzenie im możliwości pełnienia zawodowych i społecznych ról.

W celu poznania możliwości zaspokojenia potrzeb i rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych, na podstawie materiałów uzyskanych z GUS, Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Olsztynie, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie, Warmińsko-Mazurskiego Kuratorium Oświaty, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego, analiz własnych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, Raportu z monitoringu wdrażania w roku 2006 „*Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych na lata 2004-2007*”, a także materiałów z badań przeprowadzonych w ramach projektu „*Handicap plus. Badania problemów niepełnosprawności na Warmii i Mazurach*”, dokonano analizy sytuacji osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim, a także aktualnie istniejących zasobów, umożliwiających rehabilitację tej grupy społecznej, w tym dzieci i młodzieży.

Analiza dotyczyła następujących zagadnień:

- 1) sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy,
- 2) problemów edukacji osób niepełnosprawnych,
- 3) standardu życia niepełnosprawnych mieszkańców województwa,
- 4) dostępu do usług rehabilitacyjnych,
- 5) problemów rehabilitacji społecznej,
- 6) wspomagania rodziny z osobą niepełnosprawną.

Osoby niepełnosprawne stanowią grupę, której sytuacja na rynku pracy jest szczególnie niekorzystna. Podobnie jak w kraju, w naszym województwie osoby te w większości są bierne zawodowo.

Z danych WUP w Olsztynie wynika, iż maleje liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP (w 2006r. zarejestrowanych było 3760 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, a w roku 2005 liczba ta wynosiła 3987 osób). Jednak powszechnie

wiadomym jest, że rzeczywista liczba niepełnosprawnych pozostających bez pracy jest kilkakrotnie większa.

W związku z tym, niezbędne jest zmotywowanie bezrobotnych osób niepełnosprawnych do rejestrowania się w tych urzędach, co w efekcie zwiększy ich szanse zatrudnienia.

Istotną rolę w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim pełnią Zakłady Pracy Chronionej. Z danych Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego wynika, że na koniec 2006r. funkcjonowało 87 zakładów pracy chronionej zatrudniających łącznie 5870 osób niepełnosprawnych.

Według informacji z powiatowych urzędów pracy, w roku 2006 zatrudnienie na otwartym rynku pracy znalazły 2294 osoby niepełnosprawne tj. 806 osób więcej niż w roku 2005. Niemniej jednak, jest to liczba stanowiąca niewielki odsetek w stosunku do potrzeb w tym zakresie.

Jak wynika z powyższych danych, w województwie warmińsko-mazurskim w systemie zatrudniania osób niepełnosprawnych występuje zjawisko dominującego udziału zatrudnienia chronionego nad otwartym rynkiem pracy. Z badań własnych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego wynika, że ZPCH-y borykają się z dużymi trudnościami ekonomiczno-finansowymi spowodowanymi m.in. słabą konkurencyjnością towarów i usług, co za tym idzie niewystarczającą liczbą zamówień, wysokimi kosztami utrzymania zakładu, małą mobilnością osób niepełnosprawnych, a także niskim poziomem ich wykształcenia, co powoduje skupienie się części zakładów na prostej działalności gospodarczej.

Sytuacja ta może spowodować sukcesywne zmniejszanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych w tych zakładach. Od roku 2003 zapobieganie likwidacji stanowisk pracy osób niepełnosprawnych jest możliwe dzięki jednorazowym preferencyjnym pożyczkom ze środków PFRON, udzielanym tym zakładom przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. W latach 2004-2006 udzielono takich pożyczek 10-iu Zakładom Pracy Chronionej, na wartość 2.457.000zł, co pozwoliło utrzymać zatrudnienie 504 niepełnosprawnych pracowników.

Z badań przeprowadzonych przez Olsztyńską Szkołę Biznesu w Olsztynie w ramach projektu „Handicap plus. Badania problemów niepełnosprawności na Warmii i Mazurach” wynika, że osoby niepełnosprawne wykazują małą aktywność i małe zainteresowanie poszukiwaniem pracy. W związku z tym, w celu podwyższenia aktywności tych osób należałoby w szerszym zakresie wykorzystać środki z EFS w ramach „Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013”.

Rosnące wymagania rynku pracy powodują, że osoby niepełnosprawne muszą stawiać się coraz bardziej konkurencyjne. Zależy to niewątpliwie od nich samych, ale również od instytucji i placówek zajmujących się doradztwem zawodowym i pośrednictwem pracy. Winny one jednak przyjąć w swojej działalności nowe, bardziej zindywidualizowane podejście wypracowane wspólnie z osobą niepełnosprawną. Pozwoli to na efektywne działanie kreujące drogę zawodową osób z ograniczoną sprawnością. Sprzyjać temu będzie również przełamywanie nieprawdziwych stereotypów postrzegania osób niepełnosprawnych jako mało wydajnych i „kłopotliwych”, które nie są w stanie podołać obowiązkom zawodowym.

Głównymi przyczynami trudności w znalezieniu przez osoby niepełnosprawne pracy na otwartym rynku jest:

- niski poziom wykształcenia,
- brak możliwości dojazdu do miejsca pracy,
- bariery architektoniczne w komunikowaniu,
- brak dostosowania stanowisk pracy do niepełnosprawności,
- brak ofert pracy dostosowanych do potrzeb i możliwości osoby niepełnosprawnej,
- brak możliwości preorientacji zawodowej w zależności od potrzeb rynku pracy.

Podstawowymi formami aktywności osób niepełnosprawnych wspomagającymi proces rehabilitacji zawodowej i społecznej jest uczestnictwo w Warsztatach Terapii Zajęciowej i Zakładach Aktywności Zawodowej. W województwie (wg stanu na 30 grudnia 2006r.) funkcjonuje 35 Warsztatów Terapii Zajęciowej oraz 4 Zakłady Aktywności Zawodowej, zatrudniające łącznie 133 osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Dwa z tych zakładów (w Elblągu i Giżycku), w których zatrudnienie znalazło 65 osób niepełnosprawnych, utworzył w roku 2004 Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego i co roku przekazuje środki na ich działalność obsługowo-rehabilitacyjną.

Wymierne efekty rehabilitacji zawodowej w tych zakładach wskazują, że realizacja tego zadania opowiada na potrzeby środowiska osób niepełnosprawnych w tym zakresie. Dlatego też, niezbędna jest kontynuacja tego zadania i inicjowanie powstawania tego typu zakładów, zwłaszcza w powiatach charakteryzujących się dużym odsetkiem bezrobotnych osób niepełnosprawnych.

Poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych jest jedną z podstawowych determinant ich aktywnego uczestnictwa na rynku pracy. Z porównania poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych (powyżej 13 roku życia) na Warmii i Mazurach z poziomem wykształcenia w Polsce, wynika, że proporcje te są podobne. Dominują osoby z wykształceniem podstawowym, średnim i zasadniczym zawodowym. Pomimo zachowania zbliżonych proporcji, poziom wykształcenia w województwie warmińsko-mazurskim jest generalnie niższy niż w Polsce. Wg danych GUS (2002r.) osoby niepełnosprawne z wykształceniem ponadpodstawowym stanowiły niewiele ponad 42%, podczas gdy Polsce 50%. Większy jest także udział osób z wykształceniem podstawowym – 45,9% (w Polsce 42,2%) oraz z podstawowym niepełnym – 11,4% (w Polsce 8,1%). Osoby niepełnosprawne z wykształceniem wyższym w Polsce stanowią niewielki odsetek – 4,6%, na Warmii i Mazurach jedynie 3,7%.

Analiza poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych mieszkających w miastach wskazuje, że jest on wyższy niż poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych ogółem. Tendencja ta ma miejsce zarówno w Polsce, jak i w województwie warmińsko-mazurskim. W strukturze wykształcenia osób niepełnosprawnych w miastach największy odsetek stanowią osoby z wykształceniem ponadpodstawowym (w Polsce ok. 61%, w województwie warmińsko-mazurskim ok. 54%). Wśród nich znaczna liczba osób niepełnosprawnych posiada wykształcenie wyższe (w kraju 7,0%, w regionie 5,6%). Biorąc pod uwagę możliwość podjęcia przez te osoby zatrudnienia na otwartym rynku pracy jest to sytuacja korzystna. Zarówno w krajach Unii Europejskiej jak i w Polsce, osoby z wysokim poziomem kwalifikacji zawodowych (określanych w znacznej mierze przez poziom wykształcenia) mają, bowiem najmniejsze trudności ze znalezieniem i utrzymaniem pracy.

Niepokojącym zjawiskiem jest to, że na Warmii i Mazurach jest więcej osób niepełnosprawnych mieszkających na wsi, które nie ukończyły szkoły podstawowej niż osób z wykształceniem zawodowym (w Polsce sytuacja jest odwrotna).

Osoby niepełnosprawne zamieszkujące obszary wiejskie (zarówno w województwie warmińsko-mazurskim, jak i na terenie całego kraju) charakteryzują się niższym poziomem wykształcenia, niż niepełnosprawni w miastach. Spowodowane jest to tym, że większość dzieci i młodych osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi ma trudności w dostępie do edukacji na obszarach wiejskich. Jest to niekorzystne również z punktu widzenia dalszego kształcenia tych osób.

Osoby niepełnosprawne legitymują się niższym, w porównaniu z osobami sprawnymi wykształceniem. Na jakość i poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych w regionie niewątpliwie wpływ ma system edukacji i kształcenia ustawicznego. Jest on realizowany przez wychowanie przedszkolne, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne i szkoły wyższe oraz przez placówki kształcenia ustawicznego.

Wychowanie przedszkolne jest pierwszym i jednym z podstawowych etapów kształcenia dzieci, w tym dzieci niepełnosprawnych.

Z danych Warmińsko-Mazurskiego Kuratorium Oświaty (2006r.) wynika, że w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonuje 15 przedszkoli integracyjnych. W sumie do 45 oddziałów utworzonych w tych placówkach uczęszcza 167 dzieci niepełnosprawnych. Ponadto, edukacja niepełnosprawnych dzieci i młodzieży odbywa się w 22 Specjalnych Ośrodkach Szkolno-Wychowawczych, do których uczęszcza 1901 osób niepełnosprawnych. Placówki takie znajdują się w 16 powiatach.

Spośród 542 szkół podstawowych funkcjonujących w naszym województwie tylko 25 realizuje kształcenie integracyjne w formie wyodrębnionych klas/oddziałów integracyjnych.

Na szczeblu gimnazjalnym spośród 276 jednostek tego typu, 47 to szkoły z oddziałami integracyjnymi. Dzieci niepełnosprawne mają możliwość uczęszczania do gimnazjum integracyjnego w 11 powiatach.

Na terenie naszego województwa działają 42 inne placówki kształcenia specjalnego, do których uczęszcza 1800 osób niepełnosprawnych.

Z powyższych informacji wynika, że we wszystkich powiatach występuje ogólny deficyt szkół lub oddziałów integracyjnych, co powoduje utrudniony dostęp dzieci niepełnosprawnych do oświaty, w tym w szkół masowych.

W obecnych warunkach rozwoju gospodarki opartej na wiedzy nieodłącznym elementem systemu edukacji jest kształcenie ustawiczne. W przypadku osób niepełnosprawnych odbywa się ono głównie w formach szkolnych, a przede wszystkim w centrach kształcenia ustawicznego i praktycznego. Skala zainteresowania wśród osób niepełnosprawnych tego typu ofertą szkoleniową jest jednak bardzo mała.

Znaczącą rolę w pozaszkolnym kształceniu ustawicznym odgrywają Powiatowe Urzędy Pracy, w których niepełnosprawni bezrobotni i poszukujący pracy mogą liczyć na bezpłatne szkolenia i kursy. Zainteresowanie kursami grupowymi organizowanymi przez PUP wśród osób niepełnosprawnych bezrobotnych jest jednak niewielkie – poniżej 6% ogółu zarejestrowanych.

Szczególną formą kształcenia ustawicznego dla osób niepełnosprawnych ze znacznym stopniem niepełnosprawności są szkolenia w zakładach aktywności zawodowej oraz warsztatach terapii zajęciowej.

Wykształcenie osób niepełnosprawnych w coraz bardziej wyedukowanym społeczeństwie będzie decydowało o ich pozycji społecznej i zawodowej. Integrację społeczną osób niepełnosprawnych można osiągnąć przez rozszerzanie wspólnej edukacji dzieci i młodzieży pełno- i niepełnosprawnej na wszystkich poziomach kształcenia. Poprawa pozycji zawodowej osób niepełnosprawnych związana jest z dostosowaniem oferty edukacyjnej szkół ponadgimnazjalnych i placówek kształcenia ustawicznego do potrzeb lokalnego rynku pracy. Podstawową zasadą powinna być przy tym różnorodność form kształcenia dostosowana do stopnia niepełnosprawności.

Osoby niepełnosprawne z racji swojego uszczerbku na zdrowiu znacznie częściej niż osoby sprawne narażone są na społeczne wykluczenie.

Według Narodowego Spisu Powszechnego (2002r.) w populacji niepełnosprawnych ponad 90% osób posiadało własne źródło utrzymania, a na utrzymaniu pozostawało około 10% zbiorowości. Tak wysoki odsetek osób niepełnosprawnych posiadających własne źródło dochodów wynika z dwóch przyczyn. Przede wszystkim wszystkie dorosłe osoby niepełnosprawne prawnie mają zapewnione świadczenie, jakim jest renta z tytułu niezdolności do pracy, a dzieci zasiłek opiekuńczy. Ponadto, wśród osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie przeważają osoby w wieku poprodukcyjnym, które otrzymują emeryturę lub rentę rodzinną. Wśród niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim najliczniejszą grupą stanowili utrzymujący się z nie zarobkowych źródeł. Odsetek tych osób wynosił w 2002 r. 87,5%. Największy udział (55,9%) wśród nich miały osoby utrzymujące się głównie z renty z tytułu niezdolności do pracy (renta inwalidzka). Pracę jako główne źródło utrzymania wskazało 12,3% niepełnosprawnych.

Niemniej jednak, sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych osób niepełnosprawnych z pewnością nie należy do najlepszych. Ograniczone możliwości zarobkowania oraz wysokie wydatki na opiekę zdrowotną, czy rehabilitację osób niepełnosprawnych sprawiają, że gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi borykają się z kłopotami finansowymi, a nawet żyją na granicy ubóstwa.

W procesie wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych szczególne znaczenie ma zapewnienie poczucia bezpieczeństwa oraz stwarzanie warunków do przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych. Podmiotami powołanymi do tej roli w ramach ustawy o pomocy społecznej są jednostki organizacyjne pomocy społecznej, które udzielają nie tylko zabezpieczenia socjalnego osobom niepełnosprawnym, ale również różnorodnych form wsparcia ograniczających poczucie odrzucenia i marginalizacji. Zadania pomocy społecznej w województwie warmińsko-mazurskim, w tym na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane są przez jednostki wszystkich szczebli samorządu terytorialnego, a także administracji rządowej.

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego (dane z jednostek pomocy społecznej stan na 31.12.2006r.) prowadzi działalność 38 ponadlokalnych domów pomocy społecznej o łącznej liczbie miejsc 3.495 – Są to domy dla osób:

- starych,
- przewlekłe somatycznie chorych,
- dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dorosłych przewlekłe psychicznie chorych,
- niepełnosprawnych fizycznie,
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,

Z danych własnych ROPS wynika, że w roku 2006 udzielono świadczeń z pomocy społecznej 20.599 rodzinom dotkniętym z niepełnosprawnością. W stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną 20,06 % stanowiły osoby niepełnosprawne. Świadczy to o rozmiarze potrzeb udzielania wsparcia osobom, które z racji swojej niepełnosprawności nie potrafią przezwyciężyć trudnych sytuacji życiowych, a także z powodu swojej bezradności narażone są na społeczne wykluczenie. Aby zapobiec temu zjawisku niezbędne jest opracowywanie lokalnych programów pomocowych na rzecz osób niepełnosprawnych, zmierzających do tworzenia sprawnego systemu wsparcia.

Rehabilitacja społeczna realizowana jest przede wszystkim przez wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej, a w efekcie wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych. Tymczasem warunki życia osób niepełnosprawnych, pomimo wsparcia udzielanego przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej, są dość uciążliwe, a jakość ich życia niska. Jest to spowodowane między innymi brakiem możliwości pełnego leczenia, kompleksowej rehabilitacji i odpowiedniej edukacji.

Pomimo podejmowania coraz szerszych działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, w dalszym ciągu odnotowuje się utrudniony dostęp tych osób do kultury i oświaty, a wciąż istniejące znaczne bariery urbanistyczne, architektoniczne i komunikacyjne uniemożliwiają im uprawianie sportu, turystyki i rekreacji. Z racji swojej niepełnosprawności osoby niepełnosprawne mają poważne trudności w otrzymaniu zatrudnienia. Sytuacja ta powoduje, że w Polsce znacznie więcej osób niepełnosprawnych niż w innych krajach nie włącza się lub nie powraca do czynnego życia, co przyczynia się do ich wykluczenia społecznego.

Rehabilitacja i usługi rehabilitacyjne spełniają istotną rolę w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych zwłaszcza w zakresie wczesnego wykrywania, diagnozowania i interwencji w ograniczaniu skutków niepełnosprawności, przygotowania do w miarę samodzielnego życia w społeczeństwie, stwarzania warunków i możliwości do kontaktów ze środowiskiem społecznym, a także zapewnienia i dostarczenia środków kompensujących utratę danej funkcji, w tym zwłaszcza środków technicznych (m.in. przedmiotów

ortopedycznych, środków osobistych i pomocniczych, sprzętu rehabilitacyjnego, itp.) oraz innych środków ułatwiających osobom niepełnosprawnym przystosowanie lub readaptację społeczną.

W celu stworzenia możliwości korzystania przez osoby niepełnosprawne z usług rehabilitacyjnych Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego opracował, na podstawie informacji zebranych z powiatowych centrów pomocy rodzinie, *Bazę placówek, instytucji i ośrodków wsparcia umożliwiających rehabilitację osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim*. Baza dostępna jest na stronach internetowych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego i zawierała na koniec 2006r. 545 adresów podmiotów działających w województwie na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Z corocznej aktualizacji w/w Bazy wynika, że liczba adresów systematycznie wzrasta, co świadczy o coraz większej dostępności do usług rehabilitacyjnych w miejscu zamieszkania oraz możliwości skorzystania przez osoby niepełnosprawne z ośrodków wsparcia.

W latach 2003-2006 Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wychodząc naprzeciw potrzebom środowiska osób niepełnosprawnych w zakresie usług rehabilitacyjnych, dofinansował 40 obiektów służących rehabilitacji, co stworzyło osobom niepełnosprawnym lepsze warunki do kompleksowej rehabilitacji. Niemniej jednak, liczba placówek rehabilitacyjnych i ośrodków wsparcia jest w województwie wciąż jeszcze niewystarczająca, zwłaszcza w środowisku wiejskim, gdzie odczuwa się ich znaczny deficyt.

W Raporcie z monitoringu wdrażania w roku 2006 „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych na lata 2004-2006” odnotowano 84 placówki zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, zaopatrzenia ortopedycznego i wypożyczalni sprzętu pomocniczego w naszym województwie. Należy jednak zauważyć, że w 3-ch powiatach województwa warmińsko-mazurskiego nie ma żadnej tego typu placówki. Dlatego niezbędne jest stworzenie preferencji do produkcji sprzętu ortopedycznego i innych pomocy technicznych, prowadzących do uruchomienia tych placówek w każdym powiecie. Umożliwi to osobom niepełnosprawnym dostęp do usług w miejscu zamieszkania.

Największe konsekwencje z tytułu niepełnosprawności ponosi rodzina, bowiem często głównie na niej spoczywa ciężar opieki, pielęgnacji, zaspokojenia potrzeb socjalno-bytowych i społecznych jednego, a czasem kilku jej członków. W związku ze wzrostem liczby rodzin z różnego rodzaju niepełnosprawnością należy zapewnić tej grupie społecznej właściwe formy wsparcia, w tym w zakresie porad prawnych i psychologicznych.

Według danych z PCPR, sukcesywnie wzrasta liczba ośrodków wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin. W roku 2006 Środowiskowe Domy Samopomocy dysponowały 1080 miejscami. W latach 2004-2006 nastąpił 56,2 % wzrost liczby miejsc jakimi dysponowały placówki świadczące tego rodzaju usługi. Jednak potrzeby w tym zakresie są zdecydowanie większe.

Rozwiązywaniu najistotniejszych problemów osób niepełnosprawnych wymienionych w niniejszej analizie poświęcony był „Wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych na lata 2004-2007”, którego realizacja dobiega końca w 2007r. W ramach wdrażania w/w programu były realizowane następujące cele operacyjne:

1. Zapobieganie powstawania niepełnosprawności oraz ograniczania jej skutków.
2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
3. Wyrównywanie szans zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych.
4. Kompleksowe wspieranie rodzin osób niepełnosprawnych.
5. Zintegrowanie działań partnerów społecznych na rzecz osób niepełnosprawnych.

Co roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego składał Sejmikowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego sprawozdania z wdrażania w/w programu. W 2008r. planuje się sporządzenie Raportu końcowego z realizacji tego programu.

2. Cel strategiczny i priorytety działania „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011”.

Prace nad „Wojewódzkim programem wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011” rozpoczęto od zidentyfikowania, na podstawie aktualnej sytuacji osób niepełnosprawnych, głównych problemów dotyczących wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych. Biorąc pod uwagę te problemy, określono cel strategiczny oraz 5 głównych priorytetów, które służą realizacji celu strategicznego programu tj.:

Cel strategiczny: Równe szanse, aktywne postawy osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim.

Niżej wymienione priorytety są współzależne i służą osiągnięciu celu strategicznego programu:

- Priorytet 1 : Profilaktyka i ograniczanie skutków niepełnosprawności,**
- Priorytet 2 : Integracja społeczna osób niepełnosprawnych,**
- Priorytet 3 : Integracja zawodowa osób niepełnosprawnych,**
- Priorytet 4 : Rodzina wobec niepełnosprawności,**
- Priorytet 5 : Partnerstwo społeczne na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych.**

Do każdego z priorytetów zdefiniowano cel ogólny oraz działania służące realizacji tego celu.

Cel strategiczny programu, jak również zdefiniowane cele ogólne i związane z nimi działania są spójne z zapisami zawartymi w następujących dokumentach:

- ustawie z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (Dz.U. z dn.2001r. Nr142, poz. 1590 z późn. zm.)
- ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123 poz. 776 z późn. zm.)
- „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020”
- „Strategii Polityki Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2015 roku”
- „Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki 2007-2013”
- „Wojewódzkim programie wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych na lata 2004-2007”

Zespół ds. opracowywania wojewódzkiego programu określił, dla każdego z priorytetów „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011”, cel ogólny oraz niżej wymienione działania zmierzające do osiągnięcia celu strategicznego:

**Cel strategiczny : Równe szanse, aktywne postawy osób niepełnosprawnych
w województwie warmińsko-mazurskim**

**1. PRIORYTET: PROFILAKTYKA I OGRANICZANIE
SKUTKÓW NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI**

Uzasadnienie wyboru priorytetu

Podstawą wyznaczenia tego priorytetu była świadomość roli profilaktyki i promocji zdrowia w zapobieganiu niepełnosprawności. Wśród czynników, które wpływają na zdrowie człowieka wyróżnia się 4 grupy:

- styl życia, którego udział jest największy (50-60 %) i którego zmiana leży w zasięgu możliwości każdego człowieka,
- środowisko fizyczne oraz społeczne życia i pracy (około 20 %),
- czynniki genetyczne (około 20 %),
- służba zdrowia, która może rozwiązać 10-15% problemów zdrowotnych społeczeństwa.

Każda polityka gospodarcza i społeczna ma związek ze zdrowiem. Dlatego polityka pro zdrowotna musi być budowana na wszystkich szczeblach i przez wszystkie podmioty życia publicznego.

Profilaktyka zdrowotna oraz odnowa środowiska naturalnego, pracy i zamieszkania powinny mieć podstawowe znaczenie w działaniach wszystkich podmiotów i społeczności województwa zmierzających do wyeliminowania lub znacznego ograniczenia przyczyn niepełnosprawności. Zapobieganie niepełnosprawności i zmniejszanie jej skutków jest dla społeczeństwa mniej kosztowne niż konieczność zapewnienia późniejszej opieki nad osobami niepełnosprawnymi i podejmowanie działań zmierzających do ich integracji ze społeczeństwem.

Należy pamiętać, że styl życia i zachowania zdrowotne determinują w największym stopniu stan zdrowia społeczeństwa. W profilaktyce i ograniczaniu skutków niepełnosprawności szczególne znaczenie ma również zapobieganie wypadkom, w tym wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym, którym zajmują się służby Państwowej Inspekcji Pracy. Należy także podejmować skuteczne działania zmierzające do ograniczenia liczby wypadków drogowych, których następstwem jest niepełnosprawność.

Jednocześnie niezbędne jest objęcie szczególną opieką kobiet w ciąży z grupy ryzyka oraz wczesnym usprawnianiem niemowląt i dzieci obciążonych genetycznie, co ograniczy niepełnosprawność w późniejszych latach.

Ograniczeniu skutków niepełnosprawności z pewnością sprzyjać będzie podejmowanie działań zmierzających do doposażenia w sprzęt rehabilitacyjny placówek i instytucji zajmujących się rehabilitacją osób niepełnosprawnych. Niezbędne jest również inicjowanie tworzenia punktów sprzedaży i wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i środków pomocniczych dla osób niepełnosprawnych.

Cel ogólny: Rozszerzenie zakresu usług na rzecz zapobiegania powstawaniu niepełnosprawności oraz ograniczania jej skutków na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Działanie 1.1. Inicjowanie działań na rzecz wczesnego wspomagania rozwoju dzieci niepełnosprawnych.

Działanie 1.2 Inicjowanie opracowywania lokalnych programów dotyczących zapobiegania niepełnosprawności.

Działanie 1.3 Inicjowanie opracowywania lokalnych programów na rzecz zdrowego stylu życia i ograniczania skutków niepełnosprawności.

Działanie 1.4 Inicjowanie organizowania seminariów i akcji uświadamiających na temat

- bezpieczeństwa ruchu drogowego, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.
- Działanie 1.5 Podejmowanie inicjatyw na rzecz przeciwdziałania wypadkom wodnym (szczególnie wśród dzieci i młodzieży), wypadkom przy pracy i w gospodarstwach domowych.
- Działanie 1.6 Podejmowanie działań zmierzających do doposażenia placówek i instytucji zajmujących się rehabilitacją osób niepełnosprawnych, w sprzęt rehabilitacyjny.
- Działanie 1.7 Inicjowanie tworzenia punktów sprzedaży i wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i środków pomocniczych dla osób niepełnosprawnych.
- Działanie 1.8 Podejmowanie działań na rzecz stworzenia możliwości uczestnictwa osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba dzieci niepełnosprawnych objętych wczesnym wspomaganie rozwoju,
2. Liczba opracowanych lokalnych programów dotyczących zapobiegania niepełnosprawności,
3. Liczba opracowanych lokalnych programów na rzecz zdrowego stylu życia i ograniczania skutków niepełnosprawności,
4. Liczba akcji uświadamiających organizowanych przez Policję na temat bezpiecznego ruchu drogowego,
5. Liczba opracowanych programów szkoleniowych w przedszkolach i szkołach dotyczących bezpieczeństwa ruchu drogowego organizowanych przez policję,
6. Liczba realizowanych programów profilaktyki z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego, opracowanych i realizowanych w przedszkolach i szkołach,
7. Liczba wypadków wodnych i ich przyczyny,
8. Liczba wypadków przy pracy, w gospodarstwach rolnych i domowych,
9. Liczba informacji przekazanych placówkom rehabilitacji i instytucjom dotyczących możliwości ubiegania się o dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego,
10. Liczba punktów sprzedaży i wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i środków pomocniczych,
11. Liczba organizatorów turnusów rehabilitacyjnych wpisanych do rejestru.

2. PRIORYTET: INTEGRACJA SPOŁECZNA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Uzasadnienie wyboru priorytetu

Osoby niepełnosprawne są beneficjentami wszystkich praw, które przysługują osobom pełnosprawnym. Rzeczywiste zagwarantowanie osobom niepełnosprawnym praw człowieka wymaga stworzenia mechanizmów wyrównywania szans i stworzenia im warunków do korzystania w pełni z praw przysługujących wszystkim obywatelom. Zapewnienie równości szans winno polegać przede wszystkim na eliminacji wszelkich przeszkód fizycznych, finansowych, socjalnych lub psychologicznych utrudniających lub zniechęcających osoby niepełnosprawne do aktywnego udziału w życiu społecznym.

W demokratycznym państwie prawa należy podejmować skuteczne działania przeciwdziałające zjawiskom odrzucenia, alienacji i marginalizacji. Konstytucja RP, art. 32 ust. 2 stanowi, że nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny. Dlatego, w celu wyeliminowania tych niepożądanych zjawisk należy stymulować rozwój ruchu społecznego oraz wspierać samorządy lokalne i organizacje pozarządowe w działaniach na rzecz poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych, ich uspołecznienia i aktywizacji w miejscu zamieszkania.

Cel ogólny: Wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych.

- Działanie 2.1 Prowadzenie bazy informacji o ośrodkach wsparcia dla osób niepełnosprawnych.
- Działanie 2.2 Inicjowanie organizowania szkoleń merytorycznych wspierających podmioty zajmujące się rehabilitacją osób niepełnosprawnych.
- Działanie 2.3 Inicjowanie opracowywania lokalnych programów i projektów na rzecz aktywizacji osób niepełnosprawnych.
- Działanie 2.4 Opiniowanie ośrodków ubiegających się o wpis do rejestru ośrodków uprawnionych do przyjmowania grup turnusowych osób niepełnosprawnych.
- Działanie 2.5 Dofinansowywanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji.
- Działanie 2.6 Inicjowanie tworzenia różnych placówek i ośrodków wsparcia umożliwiających rehabilitację osób niepełnosprawnych.
- Działanie 2.7 Inicjowanie organizowania imprez, wystaw, aukcji, olimpiad, spartakiad i przeglądów artystycznych z udziałem osób niepełnosprawnych.
- Działania 2.8 Inicjowanie powstawania stowarzyszeń i klubów sportowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych.
- Działanie 2.9 Inicjowanie podejmowania działań zmierzających do tworzenia szkół i oddziałów integracyjnych na każdym poziomie kształcenia.
- Działanie 2.10 Inicjowanie i podejmowanie działań zmierzających do udzielania wszechstronnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej dziecku niepełnosprawnemu na terenie przedszkola i szkoły.
- Działanie 2.11 Upowszechnianie informacji o możliwości pomocy stypendialnej dla dzieci niepełnosprawnych, umożliwiającej kontynuowanie nauki na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej i wyższej.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Uaktualniona Wojewódzka Baza Danych o ośrodkach wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin,
2. Liczba szkoleń merytorycznych wspierających podmioty zajmujące się rehabilitacją osób niepełnosprawnych,
3. Liczba programów powiatów i gmin na rzecz aktywizacji osób niepełnosprawnych,
4. Liczba programów celowych PFRON dotyczących aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych,
5. Liczba opiniowanych wniosków ośrodków o wpis do rejestru ośrodków uprawnionych do przyjmowania grup turnusowych osób niepełnosprawnych,
6. Liczba zawartych umów o dofinansowanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji,
7. Liczba nowopowstałych placówek i ośrodków wsparcia umożliwiających rehabilitację osób niepełnosprawnych,
8. Liczba organizowanych imprez, wystaw, aukcji, spartakiad, przeglądów artystycznych z udziałem osób niepełnosprawnych,
9. Liczba organizowanych klubów sportowych i stowarzyszeń działających na rzecz osób niepełnosprawnych,
10. Liczba utworzonych szkół i oddziałów integracyjnych na każdym poziomie kształcenia,
11. Liczba dzieci niepełnosprawnych objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną na terenie przedszkola i szkoły,
12. Liczba zatrudnionych w przedszkolach i szkołach specjalistów udzielających pomocy psychologiczno-pedagogicznej niepełnosprawnym dzieciom i młodzieży,
13. Liczba programów stypendialnych dla niepełnosprawnych dzieci i młodzieży umożliwiających kontynuowanie nauki na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej i wyższej.

3. PRIORYTET : INTEGRACJA ZAWODOWA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Uzasadnienie wyboru priorytetu

Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy. Podstawą wyodrębnienia tego priorytetu przez Zespół programowy stały się główne problemy społeczno-gospodarcze regionu Warmii i Mazur i towarzyszące im zjawisko bezrobocia, które dotyka szczególnie osoby niepełnosprawne. Niepokojącym staje się fakt dziedziczenia bezrobocia przez młodych członków rodziny, którzy z racji swojej niepełnosprawności, niskich kwalifikacji zawodowych i braku odpowiednich ofert pracy nie mają szans na uzyskanie zatrudnienia. Dlatego istnieje pilna potrzeba podejmowania działań zmierzających do wyrównywania szans zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, które stały się głównym celem priorytetu.

Cel ogólny: Wyrównywanie szans zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych.

- Działanie 3.1 Inicjowanie tworzenia programów aktywnego pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego dla osób niepełnosprawnych.
- Działanie 3.2 Inicjowanie tworzenia systemu samo zatrudnienia osób niepełnosprawnych.
- Działanie 3.3 Udzielanie pomocy finansowej w formie jednorazowej pożyczki Zakładom Pracy Chronionej w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy osób niepełnosprawnych.
- Działanie 3.4 Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania Zakładów Aktywności Zawodowej.
- Działanie 3.5 Inicjowanie tworzenia Centrów Integracji Społecznej i Klubów Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych, w tym z zaburzeniami psychicznymi.
- Działanie 3.6 Inicjowanie tworzenia nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych przez pracodawców chronionego i otwartego rynku pracy.
- Działanie 3.7 Zwrot Zakładom Pracy Chronionej kosztów szkolenia w celu ochrony miejsc pracy osób niepełnosprawnych, w związku ze zmianą profilu produkcji.
- Działanie 3.8 Upowszechnianie informacji o możliwości aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych m.in. ze środków UE w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
- Działanie 3.9 Upowszechnianie informacji o możliwości dofinansowania rozwoju zawodowego osób niepełnosprawnych, w tym ze środków UE.
- Działanie 3.10 Inicjowanie tworzenia specjalistycznych ośrodków szkoleniowo-rehabilitacyjnych.
- Działania 3.11 Inicjowanie podejmowania działań aktywizujących zawodowo osoby niepełnosprawne.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba opracowanych programów aktywnego pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego osób niepełnosprawnych,
2. Liczba szkoleń w zakresie samo zatrudnienia osób niepełnosprawnych,
3. Liczba udzielonych pożyczek preferencyjnych na rozpoczęcie działalności gospodarczej,

4. Liczba Zakładów Pracy Chronionej, którym udzielono pomocy finansowej w formie jednorazowej pożyczki,
5. Liczba Zakładów Aktywności Zawodowej, którym udzielono dofinansowania,
6. Liczba utworzonych Centrów Integracji Społecznej i Klubów Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych,
7. Liczba utworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych na chronionym rynku pracy,
8. Liczba utworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy,
9. Liczba ZPCH, którym zrefundowano koszty szkolenia osób niepełnosprawnych w celu ochrony miejsc pracy w związku ze zmianą profilu produkcji,
10. Liczba utworzonych programów i projektów aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych,
11. Liczba dofinansowanych programów szkoleniowych umożliwiających rozwój zawodowy osób niepełnosprawnych,
12. Liczba utworzonych specjalistycznych ośrodków szkoleniowo - rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych,
13. Liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych.

4. PRIORYTET: RODZINA WOBEC NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Uzasadnienie wyboru priorytetu

Podstawą wyboru tego obszaru stało się dążenie do prawidłowego funkcjonowania rodziny z problemem niepełnosprawności.

Rodzina jest podstawowym środowiskiem, gwarantującym prawidłowy rozwój jej członków.

Rola rodziny w prawidłowym rozwoju dziecka i zaspakajaniu jego potrzeb, ma szczególne znaczenie w sytuacji niepełnosprawności nieletnich lub dorosłych jej członków.

Dlatego należy tworzyć politykę społeczną ukierunkowaną na wspomaganie szczególnie rodzin z osobą niepełnosprawną, w celu zapobiegania nadmiernemu obciążaniu tych rodzin oraz umożliwienia osobom niepełnosprawnym życia w środowisku naturalnym.

Cel ogólny: Rozszerzenie zakresu wsparcia dla rodzin osób niepełnosprawnych.

Działanie 4.1. Inicjowanie rozwoju usług terapeutycznych dla członków rodziny osoby niepełnosprawnej w miejscu zamieszkania, w tym na bazie ośrodków wsparcia.

Działanie 4.2 Inicjowanie dostosowania warunków mieszkaniowych do potrzeb osób niepełnosprawnych i ich rodzin.

Działanie 4.3 Upowszechnianie informacji o możliwości wsparcia rodzin z osobą niepełnosprawną w zakresie usług opiekuńczych.

Działanie 4.4 Inicjowanie działań na rzecz rozwoju specjalistycznego wsparcia dla rodzin osób niepełnosprawnych.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba utworzonych ośrodków wsparcia i grup samopomocowych dla rodzin osób niepełnosprawnych świadczących usługi terapeutyczne,
2. Liczba mieszkań dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych,
3. Liczba ośrodków wsparcia świadczących usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych,
4. Liczba ośrodków wsparcia świadczących specjalistyczne usługi dla osób niepełnosprawnych.

5. PRIORYTET : PARTNERSTWO SPOŁECZNE NA RZECZ WYRÓWNYWANIA SZANS I PRZECIWDZIAŁANIA WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Uzasadnienie wyboru priorytetu

Tylko zintegrowane programy, koordynujące działania wszystkich lokalnych inicjatyw dają szansę na efektywniejsze wykorzystanie posiadanych zasobów tj. środków finansowych, infrastruktury, kadry itp. Sprzyjają one sprawniejszemu przepływowi informacji oraz jasnemu podziałowi zadań, umożliwiającym tym samym realizację założonych celów. Podstawowym partnerem administracji publicznej w realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych są organizacje pozarządowe. Partnerstwo to daje możliwość efektywniejszego wykorzystania posiadanych zasobów na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych. Efektywność ta może się zwiększyć poprzez tworzenie grup zadaniowych, reprezentujących administrację publiczną i organizacje pozarządowe, do diagnozowania i rozwiązywania istotnych problemów osób niepełnosprawnych.

Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w zaspokajaniu potrzeb osób niepełnosprawnych oraz rozwiązywaniu problemów społecznych powinno odbywać się poprzez zlecanie tym organizacjom zadań zmierzających do poprawy warunków życia społeczno-zawodowego. Dla kompleksowej realizacji działań zawartych w Programie niezbędne jest aktywizowanie organizacji już istniejących oraz inicjowanie tworzenia nowych, otwartych na różnorodne problemy społeczne.

Cel ogólny: Zintegrowanie działań partnerów społecznych na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych

- Działanie 5.1 Promowanie pracy wolontariatu, w tym przy wykorzystaniu środków EFS.
- Działanie 5.2 Inicjowanie organizowania szkoleń koordynatorów pracy wolontariuszy na rzecz osób niepełnosprawnych.
- Działanie 5.3 Inicjowanie tworzenia biur/punktów wolontariatu.
- Działanie 5.4 Inicjowanie opracowania programów na rzecz osób niepełnosprawnych przy współpracy z organizacjami pozarządowymi, w tym z wykorzystaniem środków UE.
- Działanie 5.5 Inicjowanie tworzenia lokalnych programów i projektów dotyczących organizowania szkoleń koordynatorów wolontariuszy działających na rzecz osób niepełnosprawnych.
- Działanie 5.6 Zlecanie zadań organizacjom pozarządowym i innym podmiotom działającym na rzecz osób niepełnosprawnych.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba opracowanych programów szkoleń koordynatorów pracy wolontariatu na rzecz osób niepełnosprawnych,
2. Liczba biur/ punktów wolontariatu,
3. Liczba programów lokalnych i wojewódzkich na rzecz i osób niepełnosprawnych opracowanych przy współpracy z organizacjami pozarządowymi,
4. Liczba opracowanych lokalnych programów i projektów szkoleń koordynatorów wolontariuszy na rzecz osób niepełnosprawnych,
5. Liczba organizacji, którym zlecono zadania w ramach wdrażania wojewódzkiego i lokalnych programów na rzecz osób niepełnosprawnych.

3. Uwarunkowania realizacji Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011.

Opracowany „Wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008- 2011” jest dokumentem, o charakterze interdyscyplinarnym, którego wdrażanie wymaga współpracy wielu partnerów społecznych, w tym samorządów powiatów i gmin, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, instytucji oświaty, kultury, jednostek służby zdrowia, podmiotów zajmujących się aktywizacją zawodową i kompleksową rehabilitacją. Od ich zaangażowania w dużej mierze zależą efekty zaplanowanych działań.

4. Wdrażanie „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011”

4.1 Harmonogram realizacji Programu

Program wdrażany będzie na podstawie opracowanego harmonogramu, który co roku będzie uszczegóławiany i realizowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, przy współpracy z innymi Departamentami merytorycznie odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych zadań Programu oraz samorządami powiatów i gmin, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami społecznymi.

Za wdrażanie „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011” odpowiedzialny jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, który jest jednocześnie koordynatorem realizacji Programu.

4.2 Monitorowanie Programu

Program jest dokumentem otwartym. Monitorowanie programu będzie odbywać się systematycznie na podstawie zebranych z powiatów i gmin oraz instytucji uczestniczących w programie, informacji dotyczących efektów wdrażania programu. Raporty z monitoringu programu przedstawiane będą Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego po każdym roku kalendarzowym jego realizacji.

4.3 Źródła informacji

Źródłem informacji niezbędnych do monitorowania realizacji Programu w oparciu o określone wskaźniki, będą niżej wymienione podmioty współpracujące z Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego i uczestniczące w realizacji zadań zawartych w Programie:

- Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego,
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (baza danych i badania własne),
- Departament Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- Departament Kultury Marszałkowskiego Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- Departament Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- Warmińsko-Mazurski Sejmik Osób Niepełnosprawnych w Olsztynie,
- Warmińsko-Mazurski Oddział Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Jednostki organizacyjne pomocy społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- Główny Urząd Statystyczny,
- Wojewódzki Urząd Statystyczny w Olsztynie,
- Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie,
- Powiatowe Urzędy Pracy,
- Warmińsko-Mazurskie Kuratorium Oświaty w Olsztynie,
- Narodowy Fundusz Zdrowia Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki w Olsztynie,
- samorządy powiatów,
- samorządy gmin,
- organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych,
- Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie
- Komendy Powiatowe Policji,
- Wojewódzki Ośrodek Pogotowia Ratunkowego w Olsztynie,
- Państwowa Inspekcja Pracy w Olsztynie,
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - Oddział Regionalny w Olsztynie,
- Warmińsko-Mazurskie Centrum Zdrowia Publicznego,
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie,
- Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Olsztynie,
- właściciele obiektów służących rehabilitacji, którzy otrzymali dofinansowanie ze środków PFRON,
- Krajowy Rejestr Sądowy Stowarzyszeń,
- Kluby sportowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych,
- Pracodawcy zatrudniający osoby niepełnosprawne na otwartym i chronionym rynku pracy,
- Spółdzielnie mieszkaniowe na terenie Województwa Warmińsko-Mazurskiego,

4.4 Finansowanie Programu

Zakres realizacji działań ujętych w programie w znacznej części uzależniony będzie od wielkości środków finansowych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, a także powiatów i gmin, w tym przekazanych na ich realizację ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Zadania Programu, zlecane organizacjom pozarządowym działającym na rzecz osób niepełnosprawnych uzależnione będą od wielkości środków finansowych przewidzianych corocznie w budżecie Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz od możliwości finansowych samych organizacji pozarządowych.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123 poz. 776 z późn. zm.) określa zadania zawarte w Programie, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Od wielkości tych środków, przyznawanych co roku według algorytmu, zależy zakres realizacji zaplanowanych w Programie działań.

Ponadto, istotnym elementem możliwości finansowych realizacji działań określonych w Programie będzie zdolność podmiotów wdrażających Program do pozyskiwania dodatkowych środków zewnętrznych, w tym funduszy strukturalnych, na realizację części przyjętych celów.

Realizacja części działań nie wymaga dodatkowych nakładów finansowych i nie będą one realizowane systematycznie.

Osoby pracujące w Zespole ds. opracowania projektu „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2008-2011”:

1. Wiesława Przybysz	- Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
2. Halina Zygnerska	- Kierownik Biura ds. Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
3. Witold Uzieńko	- przedstawiciel Wojewody Warmińsko-Mazurskiego,
4. Marek Chyl	- przedstawiciel Konwentu Powiatów Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
5. Marzenna Supranowicz	- przedstawiciel Związku Gmin Warmińsko-Mazurskich,
6. Sylwia Nosarzewska	- przedstawiciel wyższych uczelni,
7. Bożena Babynko	- przedstawiciel Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie,
8. Małgorzata Łowcewicz	- przedstawiciel Warmińsko-Mazurskiego Centrum Zdrowia Publicznego,
9. Urszula Dudko	- przedstawiciel Warmińsko-Mazurskiego Sejmiku Osób Niepełnosprawnych,
10. Andrzej Jurkian	- przedstawiciel Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Oddział Warmińsko-Mazurski,
11. Ewa Łukaszewicz - Gołębiowska	- przedstawiciel Warmińsko-Mazurskiego Kuratorium Oświaty,
12. Mariola Baranowska	- przedstawiciel Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia,
13. Barbara Drygas	- przedstawiciel Szkoły Policealnej w Olsztynie,
14. Janina Werstak	- przedstawiciel Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności w Elblągu,
15. Lucyna Jędrzycka	- przedstawiciel Stowarzyszenia Integracji Osób Niepełnosprawnych SION w Bartoszychach,
16. Piotr Łożyński	- przedstawiciel Warmińsko-Mazurskiej Federacji Sportu Osób Niepełnosprawnych,
17. Ryszard Chodakowski	- przedstawiciel Zakładów Aktywności Zawodowej,
18. Monika Falej	- przedstawiciel Rady Wojewódzkiej Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko - Mazurskiego,
19. Katarzyna Cymcyk	- przedstawiciel Departamentu Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
20. Anna Gieriejczyk	- przedstawiciel Departamentu Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
21. Bogumiła Kowalska	- przedstawiciel Departamentu Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko – Mazurskiego